

IX.

Berčićeva glagolska zbirka u Petrogradu.

Izvještaj Ivana Milčetića.

Berčićeva zbirka nahodi se u carskoj „Publičnoj Biblioteci“, u rukopisnom odjelu, gdje sam za svoga boravka u Petrogradu koncem juna i početkom jula 1912. s najvećom pobožnošću razgledao u društvu V. Jagića neke glasovite književne starine, pa i Ostromira.

U Berčićevojoj se zbirci nalazi 5 većih rukopisa, i to pod tekućim brojevima 1.—5. Svi su jednostavno uvezani, a dao ih je bez sumnje uvezati sâm Berčić. izuzevši onaj pod br. 5.

Br. 1. Na hrptu: „Obrednik“. Pergamenski kodeks.* Ima 72 lista (14·6×9·5 cm). Rukopis je krn; oštećen ga vatra i dim. Sadržaj: obredi kod pogreba, oficij za mrtvu djecu, obredi kod krsta, ženidbe; različiti blagoslovi (prstena, jela, nove kuće, plavi i t. d.), traktati o Deset zapovijedi Božjih, o Sedam smrtnih grijeha i o isповijedi; plač Majke Božje i Ivanov prolog. „šek vencie od mr̃tvih“ i blagoslov stola.

Na 71b. listu dolazi poveća bilješka, iz koje se razbira, da je ovaj ritual svršio godine 1514. fra Šimun

* Vidi br. 4. u mojoj Hrv. Glag. Bibliografiji, str. 104. (Starine XXXIII.).

na „Glavi otoka krčkoga, Zadranin z Lukorana, sin Jurja Klimantovića“. Iz jedne novije bilješke na l. 37b. doznajemo, da je ovaj ritual pripadao „blaženoj gospi u Sali“.

Br. 2. Kodeks od 33 pergam. lista (12.3×8.3 cm), dobro sačuvan. Uglasta glagoljica.

Na 1a. listu: „Počētie oficija bžnie dvi mrie, ki se služi od vērne soboti po ptikosti^h dari do vērne soboti ot prišstva i t. d.

Na l. 3a.—16a.: Počēnet' rēgula b'ratie i ses-tar^h ot' kaēniē trētoga rēda bžnoga Fran'čis'ka, ku potv'rđi Mikula ppa četvrti.

Pored „regule“ nalazimo još neke „šekvencije“, blagoslov stola.

Iz duge crvene rubrike na posljednja dva lista doznajemo, da je ovaj kodeks napisan g. 1509., a biće ga napisao Klimantović.

Rukopis sačuvan vrlo dobro, tek je krn.

Br. 3. Pergam. rukopis. 34 lista (12.5×9.9 cm). Uglasta glagoljica; na posljednjih pet listova kurziva. Početak nedostaje. Rukopis bio polit vodom te je mjestimice nečitljiv. Isprva dolazi „epistolija pročtana od anjela“, pa se mole „bratja“, da s pomoću molitve nastoje, da „gospodin bog otvrti gniv od nas i da nas pomilue“, neka „počtuju svetu nedilu“ i t. d.

Na l. 24a. nahodi se veća bilješka, u kojoj nam se javlja kano prepisivač ove knjižice fra Petar Milutinić, Rabljanin: „1556. kada prepisah tu svetu epistoliju . . . budući u Banovini kapelan“, a starješina mu bješe „poštovani fra Šimun Glavić“.

Na l. 25a. dolaze molitve i blagoslovi voća i kruha na dan svetoga Blaža, a na l. 30.—34. nedovršena pro-

povijed (o životu Isusovu), koja potječe od mlađe ruke. Da i nema one biļške, prepoznamo nezgrapno pismo fratra Milutinića. Vidi našu „Hrv. Glag. Bibliografiju“ pod Milutinić.

Br. 4. ima 6 pergam. listova (9.8×7.4 cm). Vlada je oštetila rukopis. Ni jedna stranica nije posvema čitljiva. Rukopis mañkav. U saćuvanom dijelu govori se ponajviše o oblaćenju fratra. Na l. 6b. dolazi godina 152 (ćetvrtre brojke nema), ime pisca i sadržaj: tu regulu spisahъ ѿ fratar Andria Čučkovićъ tretoga reda bžnoga Frančiska, stoeći u ste Mrie Mandalene u Kopri Justinopoli. Vidi „Hrv. Glag. Bibliografija“ s. 105.

Br. 5. Listova pergam. 70 (15.7×12 cm). Starinski uvez. Korice ispale. Rukopis na kraju nepotpun, uopće dosta zamrļan. Pismo ćitko. Inicijali crveni dosta lijepi, Uglasta i kursivna glagolica.

Sadržaj: propovijedi, nekoliko pjesama (o Majci Božjoj, na božić), traktat o grijesima, dijalog između đavla i Isusa, „videnie sgo brnarda“ (vaļda propovijed). Na l. 68b. nahodi se godina 1435. (posljednje slovo Ѡb = 5 nejasno). Neke poznije glose pisane ćirilicom. Na l. 25a. zabiļžila mlađa ruka: to pisa Šimun žakan iz Sali. kada (e) doša gospodinu dominu Pavlu Radiniću, parohijanu ot Barna (Čarna?) 1584.

Svega rukopisa nije pisala ista ruka, a ako potjeće od jednoga pisca, onda je napisan u različito vrijeme. I crnilo je različito. Prema kraju pisano nemarno. Karakter pisma i jezik zanimljiv.

Fragmenti (premda je i rukopis br. 4. fragmenat) uvezani su u dvije knige u foliju sa debelim koricama. Izvana dolazi natpis: Глаголическіе отрывки изъ собранія Берчича I, II. Sve na pergameni. Na prvom listu prve knige nahodi se poznata Androvićeva foto-

grafija s natpisom: pop Ivan Berčić, začasni kanonik i t. d.

Ovo su kao neka dva albuma, u kojima je svaki fragmenat prilijepljen na bijeli list, da ne ispadne. Neki su fragmenti obrnuto prilijepljeni, što je skrivio knižoveža. To je sve dakako učinjeno u Petrogradu u „Publičnoj Biblioteci“, gdje je svaki ulomak označen brojem, i to olovkom.

Na kraju prve knige stoji napisano: сто двадцать семь (127) листовъ; no Berčićeva slika nosi broj 1. Signature I. toma nijesu zgodno označene, jer su trostruke: na čistom listu dolazi broj, koji se ne slaže s brojem na fragmentu. Na odlomcima se opet javljaju ispravni i prekriveni brojevi. Ako se fragmenat sastoji od dva ili više listova, svaki list nosi poseban tekući broj.

Berčić je gotovo na svakom fragmentu zabilježio, odakle potječe; često je zapisao, i tko mu ga je dao. Katkada je označio i sadržaj. Berčić je sastavio i katalog svojih rukopisa i fragmenata, jer nose skoro svi njegove osobite signature. Mi ne vidjesmo njegova kataloga.

Berčić je dugo sabirao svoju zbirku: od 1848. pa do svoje smrti. Najviše je fragmenata pokupio po samostanima Frañevaca III. reda i po župnim uredima u Zadru i oko nega pa po kvarnerskim otocima. Ima ih i iz šibenske i spljetske biskupije. Mnogo su mu fragmenata donosili njegovi đaci, zadarski bogoslovci.

Starinom su znatni: br. 6. (11.), br. 8. (15.), oba iz Prvića, br. 18. (29.) iz Sv. Martina na Cresu, br. 19. (31.) iz Tkona, br. 65. (106.) iz Ugljana, br. 84. (137.) iz Dobriña, br. 96. (159.) i br. 97. (160.) iz Korčule, br. 126. (207.) i 127. (208.).

To su većinom ulomci misala i brevijara.

Tom II. Berčićevih fragmenata sastoji se od 160 listova. I ovdje je svaki list označen svojim tekućim brojem.

dok bi bilo bolje, da nose svi listovi, koji pripadaju jednomu fragmentu, isti broj. Ovako brojevi označuju samo listove, a ne fragmente.

Ovdje ne nalazimo prekriženih brojeva, a ni čisti listovi nemaju broja, što je u 1. knizi posve izlišno.

U ovom tomu biće stariji: broj 9., broj 68. iz Birbiña (dolazi često **Д** i **Ѧ**), br. 92.—105. (**Ѧ** i **ѦѦ** dolaze vrlo često) i br. 144. iz Raba. Znatnije fragmente dao sam fotografski snimiti za Jugoslavensku akademiju.

Što se tiče sadržaja teksta, raznolikiji je tom II. Ovdje nađosmo (pored brevijarâ i misalâ) fragmente iz raznih grana teologije, komad lucidarija iz Glavotoka (XV. vijek), traktat o kršteñu i o ispovijedi.

Berčić je neke fragmente uvrstio u XII. vijek, dok ne će biti možda ni jedan stariji od XIII. vijeka. Biće ih dosta, koji pripadaju XIII. i XIV. vijeku, pa prema tome je Berčićeva zbirka vrlo važna. Većina fragmenata potječe iz XV. vijeka; biće ih i iz XVI. vijeka. Neki su pravi biseri kaligrafske umjetnosti. Ovo je uopće najveća zbirka hrvatskih glagoļskih fragmenata; no u zbirci Jugoslavenske akademije, koja iskazuje nešto manje brojeva, ima znamenitijih komada u pogledu starine i sadržaja.

Znanstveno nije Berčićeva zbirka doslije proučavana. izuzevši, što su iz ñe priopćeni neki snimci u Jagićevoj radñi o glagoļskom pismu (Енциклопедія Славянској филологіи. Санктпетербургъ 1911.) i u N. Karinskoga „Образцы глаголицы (С. Петербургъ 1908.). U „Publichoj Biblioteci“ nahodi se i krasna Berčićeva kolekcija štampanih hrvatskih glagoļskih kniga.

Na prvom mjestu stoji editio princeps hrvatskoga misala od g. 1483. Ovaj je eksemplar izvorno sačuvan. Izdañe na papiru.

U koledaru ima mnoštvo poznijih bileški, većinom ćirilskih: kada je tko umr'o i t. d. Ćirilaska bileška dolazi i na slici pod raspelom. Na kraju imade pet ćistih listova, ispisanih ćirilicom. Sadržaj liturgićan, što je važno. Na posljednjem tiskanom listu dolazi godina 1530. (glagoljska slova). Kńiga je jednostavno uvezana, vaľda od Berćića. Ima ovdje štampanih kńiga iz seńske i rijećke štamparije iz početka XVI. vijeka. Pored misala i brevijara gotovo svih izdańa zastupana su i druga djela glagoljska. Neka djela dolaze u mnogo istisaka, n. pr. Ćasoslov od g. 1562. u 5, onaj od g. 1648. u 8, A. Dalmatina Novi zavjet (Tűbingen 1562.—1563.) u 2, Bukvar od g. 1788. (Rim) u 4 istisaka.

Imade ovdje i nekih velikih bibliografskih rijetkosti.

Moja velika hvala pripada kustosu rukopisnog odjela „Publićne Biblioteke“, I. A. Byćkovu, koji mi je najľubaznije stavio na raspolagańe sve, što sam tražio.

Opširnije ću progovoriti u Berćićevoj zbirci u narednom broju „Starina“.

Mene je profesor Zlatarskij upozorio, da se nahode neki glagoljski fragmenti hrvatskoga roda u kńižnici „Общества любителей Древн. писм.“ Kako nijesam mogao, na žalost, prije svoga odlaska iz Petrograda da pođem onamo, zamolih prof. Drag. Kostića, koji je baš onda proućavao srpske kńiževne starine u Petrogradu, da pogleda pomenute fragmente i da mi priopći, što je našao. On je to učinio s najvećom pripravnošću i javio mi, da su ondje doista dva glagoljska odlomka: 1. jedan list ćasoslova iz XV. vijeka, 2. tri dosta oštećena ulomka (po jedan list psaltira, apostola i nešto iz Tobije), za koje każe bileška na kartonu da su iz XII. i XIII. vijeka, od kojih bi se dala dobro snimiti samo jedna strana. Daću naćiniti fotografske snimke.

Još je bio prof. Kostić tako ljubazan, pa mi je poslao svoje snimke triju glagoļskih inicijala, štono dolaze u ćirilsko-ruskom rukopisu XI.—XII. vijeka, koji sadrжава psaltir s tumačenjem (poznat pod imenom Evgenijevskoga spiska). Kod pomenutih inicijala je zanimljivo, da su više glagoļskih slova postavljena sitna ćirilska slova, što znači, da je već bila glagoļica slabo poznata, kada je onaj ćirilski rukopis nastao. Imao sam u rukama original, no nijesam dospio, da mu posvetim nešto vremena prije svoga odlaska.
